

İNFAZ REFORMU NELER GETİRİYOR?

MERT HÜSEYİN AKGÜN

SETA | PERSPEKTİF

NİSAN 2020 · SAYI 270

- İnfaz yasasında neden bir düzenleme yapma ihtiyacı hissedildi?
- Teklif hangi düzenlemeleri içeriyor?
- Teklif yasalastığı takdirde geçici veya kalıcı olarak ne gibi sonuçlar doğuracak?

Son birkaç yıldır gündemde olan infaz düzenlemesi AK Parti ve MHP tarafından 31 Mart'ta Meclise sunulan "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi"yle^{1, 2} yeniden tartışılmaya başlanmıştır. İnfazın konusu oluşturan cezalandırma ceza hukukunun kamu düzenini koruma işlevini yerine getirmesinin bir aracıdır. Esasen devletin bu aracı kullanırken birden fazla hedefi vardır. Cezayla suçluya ceza yasalarını ihlal etmesinin karşılığında bir bedel ödetilir. Suçun yasal bir müeyyidesinin olduğunu bilmek toplumda hukuka duyulan güveni geliştirir. Cezalandırmayla caydırıcılık ve toplumun korunması da hedeflenir. Bununla birlikte bugün yaygın şekilde kabul edildiği üzere cezalandırmanın en önemli işlevi failin ıslahı ve topluma yeniden kazandırılmasıdır.³

Türkiye'de geçtiğimiz yıllarda cezalandırmanın bu amaçlarının yerine getirilmesini temin maksa-

dıyla köklü reformlar yapılmıştır. 2004'te kabul edilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile ceza hukuku alanındaki temel mevzuat doktrin ve uygulamadaki gelişmeler çerçevesinde yenilenmiştir. Hemen belirtelim ki yeni Türk Ceza Kanunu'yla hem suçların cezaları ciddi oranda artırılmış hem de infaz süreleri yükseltilmiştir. Kamuoyundaki suçlara yeterince ceza verilmediği algısının bu bakımdan isabetli olmadığını söyleyebiliriz. Bunun yerine suçları doğuran sebeplere yönelmek hem kamu güvenliği hem de ceza infaz sisteminin işleyişi bakımından daha faydalı olacaktır.

Bazı ağır suçlar bakımından eski ceza ve ceza infaz kanunu ile 2005'te yürürlüğe giren yeni TCK ve Ceza İnfaz Kanunu arasındaki farklılığı şu şekilde gösterebiliriz (Tablo 1).⁴

1. Çalışmanın devamında teklif diye anılacaktır.

2. 2/2762 esas numaralı "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi", TBMM, 31 Mart 2020, <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2762.pdf>, (Erişim tarihi: 6 Nisan 2020).

3. Nur Centel, "Cezanın Amacı ve Belirlenmesi", *Prof. Dr. Turhan Tufan YÜCE'ye Armağan*, (Dokuz Eylül Ü. Yayınları, İzmir; 2001), s. 356.

4. Tablodaki veriler bu çalışmaya konu yasa teklifini hazırlayanlar arasında yer alan AK Parti Afyonkarahisar milletvekili Ali Özkaya tarafından teklifin Adalet Komisyonundaki görüşmeleri sırasında paylaştığı bilgilere dayanmaktadır. Bkz. "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Komisyon Görüşmeleri", TBMM Adalet Komisyonu, 3 Nisan 2020, s. 12, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2528, (Erişim tarihi: 6 Nisan 2020).

MERT HÜSEYİN AKGÜN

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimine Hacettepe Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü'nde devam etmektedir. Araştırma alanları arasında yeni anayasa çalışmaları, demokratikleşme ve yargı reformu yer almaktadır. SETA Hukuk ve İnsan Hakları Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

TABLO 1. YENİ TCK İLE CEZA İNFAZ KANUNU ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Suç	2005 Öncesi İnfaz Süresi	2005 Sonrası İnfaz Süresi
Kasten Öldürme	9 yıl 7 ay	24 yıl
Kasten Yaralamanın Nitelikli Hali	2 yıl 8 ay	5 yıl 4 ay
Uyuşturucu Madde Ticareti	1 yıl 8 ay	6 yıl 8 ay
Nitelikli Dolandırıcılık	10 ay	2 yıl 8 ay
Cinsel Saldırı	2 yıl 9 ay	8 yıl
Cinsel İstismar	4 yıl	10 yıl 8 ay

Sonraki yıllarda da ceza adaleti sisteminin iyileştirilmesine dönük adımlar atılmıştır. Bir yandan toplum vicdanını derinden yaralayan ve kamu düzenine ağır bir tehdit teşkil eden cinsel istismar, uyuşturucu madde ticareti ve kadına yönelik şiddet gibi bazı eylemlere ilişkin cezalar daha da artırılırken diğer yandan denetimli serbestlik, uzlaşma, ön ödeme, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları hayata geçirilmiştir. Ayrıca tutuklu ve hükümlülerin cezaevi sonrası sosyal hayata katılmalarını kolaylaştırmak için psikososyal çalışmalar yapılmakta ve bu kapsamda ruhsal sorunların ve bağımlılıkların önlenmesi ve tedavisine dair çeşitli rehabilitasyon programları uygulanmaktadır.⁵

Bu perspektifte inceleyeceğimiz kanun teklifi de bir yönüyle ceza adaleti sistemine yönelik bu reform adımlarının sonucusu olarak değerlendirilebilir. Teklifin bir kısım hükümleriyse cezaevlerindeki kapasite fazlalığını Koronavirüs (COVID-19) salgın hastalığının taşıdığı riskleri de göz önünde bulundurarak gidermeyi amaçlamaktadır. Nitekim teklif incelendiğinde geçtiğimiz yılın Mayıs ayında kamuoyuna duyurulan 3. Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde benimsenen hedeflerle paralellik göze çarpmaktadır. Zira her ne kadar dört geçici hüküm içerse de bu teklif esasen uzun vadeli bir reformun parçası olarak gündeme gelmiştir. Bu bağlamda teklifin içeriğine geçmeden 2019 Strateji Belgesi'nde yer verilen bazı hedefleri hatırlayalım:

5. "2019 Yılı Faaliyet Raporu", Adalet Bakanlığı, (Şubat 2020), s. 89, <https://www.adalet.gov.tr/Bakanlik/FaaliyetRaporu/pdf/rapor2019.pdf>, (Erişim tarihi: 6 Nisan 2020).

- Ön ödeme ve kamu davasının açılmasının ertelenmesi müesseselerinin kapsamının genişletilmesi
- Bazı suçlar yönünden toplumda oluşan cezasızlık algısının ortadan kaldırılması ve suçla etkin mücadele için ceza mevzuatındaki yaptırımlar ile infaz sisteminin yeniden yapılandırılması
- Şiddet içermeyen bazı suçlardan hükümlü olan yaşlı, hamile ve çocukların cezalarının infazının elektronik izleme merkezi aracılığıyla evde gerçekleştirilmesine imkan tanınması, ağır hastaların infaz süreçlerinin yeniden yapılandırılması ve alternatif infaz yöntemlerinin geliştirilmesi
- Çocuk adaleti sisteminin onarıcı adalet yaklaşımıyla yeniden yapılandırılması
- Koşullu salıverilme işleminin somut kriterlere dayalı olarak uygulanmasının sağlanması

İNFAZ HAKİMLİĞİ

Yetmiş maddeden oluşan kanun teklifindeki düzenlemelerin büyük kısmı kalıcı nitelikte olmakla birlikte üç geçici maddeyi de içermektedir. Öncelikle kalıcı sonuç doğuracak bazı değişiklikleri ele alacak ardından geçici hükümleri inceleyeceğiz. Teklifin temel düzenleme alanı ceza infaz süreçleridir. Bilindiği gibi bir ceza yargılaması soruşturma ve kovuşturma aşamalarından oluşur. Hüküm kesinleştikten sonra ise cezanın infazı safhasına geçilir. Soruşturma, kovuşturma, infaz ayırımını gözeten yasa teklifi infaza ilişkin işlemlerin diğer mahkemelerden alınarak tek bir yargı merciinde toplanması ve bu suretle ihtisaslaşmanın sağlanması maksadıyla mevcut infaz hakimliklerinin görev alanını genişletmiştir.

KOŞULLU SALİVERİLME VE DENETİMLİ SERBESTLİKTE YENİ DÖNEM

Teklifin kamuoyunda en çok tartışılan yönlerinden birisi koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik kurumlarında yaptığı değişikliklerdir. Koşullu salıverilme mahkumun kanunda öngörülen şartları taşıması halinde cezasının belli bir kısmını cezaevinde, kalanını ise ken-

disi için öngörülen yükümlülüklerle uyması kaydıyla dışarıda geçirmesini ifade eder. Bu kurumla gerçekleştirilmek istenen amaç mahkumun cezaevinden tahliye edilmesi sonrası yaşaması muhtemel adaptasyon sorunlarının önüne geçmektir. Böylece sanığın kontrollü bir şekilde topluma uyum sağlaması hedeflenir.

Teklif koşullu salıverilme sürelerini yeni baştan ele almaktadır. Koşullu salıverilme sürelerinde genel kural olarak cezaevinde infaz edilecek ceza oranı 2/3'ten 1/2'ye düşürülmüştür. Teklifte buna gerekçe olarak hükümlülerin rehabilite edilmeleri ve dış dünyaya uyum sağlamaları gösterilmiş ve aynı ya da daha

TABLO 2. KOŞULLU SALIVERİLME DEN FAYDALANMAK İÇİN GEREKEN İNFAZ ORANLARI

Mahkum Olunan Hapis Cezası		Mevcut Düzenlemede	Teklifin Öngördüğü
Sürelili hapis cezaları (Ağırlaştırılmış müebbet ve müebbet hapis cezası dışındaki mahkumiyetler)	Nitelikli cinsel saldırı (TCK, m. 102/2)	3/4	3/4
	Çocukların cinsel istismarı (m. 103)	3/4	3/4
	Reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun nitelikli halleri (m. 104/2,3)	3/4	3/4
	Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (m. 188)	3/4	3/4
	Terör suçları	3/4	3/4
	Kasten öldürme (TCK, m.81, 82, 83), işkence (m. 94,95), eziyet (m. 96)	2/3	2/3
	Cinsel saldırı suçu (m. 102/2 hariç)	2/3	2/3
	Reşit olmayanla (15 yaşını bitirmiş çocukla cebir, tehdit ve hile olmaksızın) cinsel ilişki (m. 104/1)	2/3	2/3
	Cinsel taciz (m. 105)	2/3	2/3
	Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan (m. 102, 103, 104 ve 105) ve uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan hapis cezasına mahkum olan çocuklar	2/3	2/3
	Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçlarından (madde 326 ila 339) mahkum olanlar	2/3	2/3
	Diğer suçlar	2/3 (Örgütlü suçlarda 3/4)	1/2 (Örgütlü suçlarda 2/3)
Birden fazla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına veya ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile müebbet hapis cezasına mahkum olanlar	36 yıl (Örgütlü suçlarda 40 yıl)	36 yıl (Örgütlü suçlarda 40 yıl)	
Birden fazla müebbet hapis cezasına mahkum olanlar	30 yıl (Örgütlü suçlarda 34 yıl)	30 yıl (Örgütlü suçlarda 34 yıl)	
Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş olanlar	30 yıl (Örgütlü suçlarda 36 yıl)	30 yıl (Örgütlü suçlarda 36 yıl)	
Müebbet hapis cezasına mahkum edilmiş olanlar	24 yıl (Örgütlü suçlarda 30 yıl)	24 yıl (Örgütlü suçlarda 30 yıl)	
Bir ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile sürelili hapis cezasına mahkumiyet olanlar	En fazla 36 yıl (Örgütlü suçlarda en fazla 40 yıl)	En fazla 36 yıl (Örgütlü suçlarda en fazla 40 yıl)	
Bir müebbet hapis cezası ile sürelili hapis cezasına mahkumiyet olanlar	En fazla 30 yıl (Örgütlü suçlarda en fazla 34 yıl)	En fazla 30 yıl (Örgütlü suçlarda en fazla 34 yıl)	
Birden fazla sürelili hapis cezasına mahkum olanlar	En fazla 28 yıl (Örgütlü suçlarda en fazla 32 yıl)	En fazla 28 yıl (Örgütlü suçlarda en fazla 32 yıl)	
Bir suçtan mahkum olduktan sonra yeni suç(lar) işleyenler (tekerrür hali)	Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası	39 yıl	39 yıl
	Müebbet hapis cezası	33 yıl	33 yıl
	Birden fazla sürelili hapis cezası	3/4 (En fazla 32 yıl)	2/3 (En fazla 32 yıl)
	Sürelili hapis cezası	3/4	2/3

düşük şartlı tahliye oranına sahip Avrupa ülkelerinden İngiltere, Finlandiya, İtalya, Polonya ve Belçika örnek olarak verilmiştir. Bununla birlikte toplumda yaratmış olduğu infial ve vahametleri sebebiyle cinsel dokunulmazlığa karşı olan tüm suçlar, kasten öldürme, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, casusluk, işkence, eziyet ve terör suçları ile ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ve müebbet hapis cezasına mahkum olanlar ise bu kuraldan istisna tutularak onlar için mevcut ceza infaz oranlarının uygulanmasına devam edilmesi öngörülmüştür.

Gerçekten koşullu salıverilmedeki bu yeni oranlar (aşağıda açıklanacağı üzere) iyi hale getirilen değerlendirme mekanizmasıyla birlikte ele alındığında teklif infaz sisteminde ıslahı ödüllendiren bir yaklaşıma dayanmaktadır. Bu bakımdan çağdaş ceza hukukundaki cezayla “suçlunun uslanmasını” sağlama amacına⁶ uygun bir düzenleme yapılmıştır.

Yürürlükteki düzenleme ve değişiklik teklifine göre koşullu salıverilmeden faydalanabilmek için cezaevinde geçirilmesi gereken infaz oranları yukarıdaki tabloda gösterilmiştir.

Koşullu salıverilmenin dışında İnfaz Kanunu’na 2012’de eklenen 105/A maddesi ise açık ceza infaz kurumunda cezasının son altı ayını kesintisiz olarak geçiren, şartlı salıverilmesine bir yıl veya daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin cezalarının koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilerek erken tahliyesine imkan tanımaktadır. Denetimli serbestlikle infaz olarak adlandırabileceğimiz bu uygulamanın hükümlüleri cezalarına bakılmaksızın bir yıl erken tahliye etmesi, kısa süreli hapis cezalarına çarptırılmış mahkumların neredeyse hiç cezaevinde kalmadan salıverilmesi sonucunu doğurmuştur.

Teklifle denetimli serbestlik uygulanmasından faydalanmak için koşullu salıverilmeden önceki bir yıllık sabit süre şartı yerine koşullu salıverilmeden önceki infaz süresinin beşte dördünü cezaevinde iyi halli olarak geçirme şartı getirilmiştir. Böylece örneğin mevcut uy-

gulamada bir yıl altı ay hapis cezası almasına rağmen cezaevinde hemen hiç kalmadan tahliye olan bir hükümlünün yaklaşık yedi ay cezaevinde kalması gerekecektir. Bununla birlikte yerinde bir düzenlemeyle ağırlaştırılmış müebbet ve müebbet gibi yüksek infaz sürelerine sahip hapis cezalarında denetimli serbestliğin sınırlandırılması amacıyla koşullu salıverilmeden önceki denetimli serbestlikle tahliye süresi azami üç yıla sınırlandırılmıştır.

“İYİ HAL”E ETKİLİ DENETİM

Mevcut yasaya göre mahkumun koşullu salıverilmesi veya denetimli serbestlikle erken tahliyesi için cezaevinde geçirdiği süre boyunca “iyi halli” olma şartı getirilmiş olsa da uygulamada bunun her hükümlü için ayrı ayrı ve etkin şekilde denetlenemediği görülüyor. Bu hususlar ise koşullu salıverilme ve denetimli serbestlik uygulamalarının fayda sağlaması bir tarafa caydırıcılığın zayıflaması, ıslahın yeterli düzeyde gerçekleşmemesi ve toplumda cezasızlık algısının oluşması gibi olumsuzluklar yaratmasına yol açmıştır.

Teklifle bu sorunların giderilmesi maksadıyla hükümlünün denetimli serbestlikle (m. 105/A) ya da koşullu salıverilmeyle ceza infaz kurumundan ayrılmasının temel koşulu olan iyi hal şartı yeniden ele alınmıştır. İyi halin bireysel olarak ve somut kriterler çerçevesinde daha güçlü bir mekanizmayla değerlendirilmesi ve tek tip uygulamanın önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda iyi halin belirlenmesine esas olmak üzere hükümlülerin idare ve gözlem kurulu tarafından en geç altı ayda bir değerlendirmeye tabi tutulacağı belirtilmiştir.

İyi hal için eski düzenlemede yer alan ölçütlerin yanı sıra mahkumun tekrar suç işleme riski ve mağdura zarar verme tehlikesinin düşük olup olmadığı da idare ve gözlem kurulu tarafından göz önünde bulundurulacaktır. On yıldan fazla hapis cezasına mahkum olan hükümlüler ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, örgüt suçları, uyuşturucu imal ve ticareti, kasten öldürme ve terör suçlarından mahkum olanlar için yapılacak değerlendirmede ise gözlem kuruluna cumhuriyet başsavcısının veya belirleyeceği bir savcının başkanlık etmesi öngörülmüştür.

6. Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (USA Yayıncılık, Ankara: 2018), s. 411.

ÇEŞİTLİ SUÇLARDA CEZA ARTIRIMLARI

Teklif kamu vicdanını yaralayan bazı fiilleri de göz önünde bulundurarak suçla etkin mücadele ve caydırıcılığın tesisi amacıyla TCK'nın birtakım suçlar için öngördüğü cezalarda artırımı gitmiştir:

- Kasten yaralama suçunun canavarca hisle (örneğin yüze kezzap atmak suretiyle) işlenmesi hali kasten yaralama suçunun nitelikli halleri (TCK, m. 86/3) arasına alınmış ve fıkradaki diğer nitelikli hallerin aksine cezanın yarım kat değil bir kat artırılacağına hükmedilmiştir. Böylece kasten yaralama suçu örneğin eşe karşı canavarca hisle ve mağdurun yüzünde sürekli değişikliğe ya da duyularından/organlarından birinin işlevinin yitirmesine yol açacak şekilde işlenmişse fail mevcut yasaya göre 8 yıldan 13,5 yıla kadar cezalandırılabilirken teklife göre 8 yıldan 18 yıla kadar hapis cezasına mahkum edilebilecektir. Diğer taraftan TCK, m. 87/4'te yapılan değişiklikle kasten yaralama suçunun neticesinde mağdur hayatını kaybettiği takdirde verilecek cezanın üst sınırı da 16 yıldan 18 yıla çıkarılmıştır.
- Suç işlemek amacıyla örgüt kuran ve yönetenler için TCK, m. 220/1'de öngörülen hapis cezasının alt ve üst sınırları 2 ila 6 yıl iken teklifle 4 ila 8 yıla yükseltilmiştir. Örgüte üye olanlar içinse mevcut 1 yıldan 3 yıla kadar olan hapis cezasının alt ve üst sınırları ise 2 yıldan 4 yıla şeklinde değiştirilmiştir.
- Yine toplumda yarattığı yoğun rahatsızlıktan hareketle ceza artırımı yapılan fiillerden birisi de TCK, m. 241'de "kazanç elde etmek amacıyla başkasına ödünç para vermek" şeklinde tanımlanan "tefecilik" suçudur. Değişiklikle bu suçun cezasının üst sınırı 5 yıldan 6 yıla çıkarılmış ayrıca maddeye eklenen fıkrayla tefeciliğin bir örgüt faaliyeti çerçevesinde gerçekleştirilmesi halinde verilecek cezanın bir kat artırılacağı diğer bir ifadeyle 12 yıla kadar hapis cezası verilebileceği hüküm altına alınmıştır.

DEZAVANTAJLI KİŞİLERİN İNFAZ KOŞULLARININ İYİLEŞTİRİLMESİ VE ALTERNATİF CEZA İNFAZ YÖNTEMLERİ

Yukarıda belirtildiği gibi 3. Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde benimsenen hedefler arasında yaşlı, hamile, çocuk, ağır hastaların infaz süreçlerinin yeniden yapılandırılması ve alternatif infaz yöntemlerinin geliştirilmesi yer almaktaydı. Teklifle bu hedefe paralel olarak dezavantajlı gruplardaki hükümlülerin infazları kendi özel koşulları dikkate alınarak yeniden düzenlenmektedir:

- Doğum yapmış kadın hükümlülerin hapis cezalarının infazının doğumdan itibaren altı ay boyunca ertelenmesine olanak tanıyan maddede (5275 s.k., m. 16/4) yapılan değişiklikle bu erteleme süresi 1 yıl 6 aya çıkarılmıştır. Ayrıca doğum yapan kadın hükümlülerden mahkum oldukları hapis cezası 3 yıl veya daha az olanlar bu 1,5 yıllık erteleme süresi içinde cezalarını konutlarında çekmek için talepte bulunabileceklerdir.
- Terör suçları, örgütlü suçlar ve cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkum olanlar ile mükerrirler⁷ hariç olmak üzere kasten işlenen suçlarda 3 yıl, taksirle işlenen suçlar ise 5 yıl veya daha az süreli hapis cezalarında infaza başlanmış olsa dahi "hükümlünün eş veya çocuklarının sürekli hastalık veya malullükleri nedeniyle bakıma muhtaç olması" durumunda infaz Cumhuriyet Başsavcılığınca 1 yılı geçmeyen sürelerle iki defa ertelenebilecektir.
- Çocuk hükümlülerin "kurum içindeki veya dışındaki genel durumları, eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine etkin katılmaları, kurum düzenine karşı tutumları ve kendilerine verilen işlerdeki gayretleri dikkate alınarak teşvik esaslı" ödüllendirilme imkanları artırılmıştır. Ayrıca yine çocuklar, altmış beş yaşını tamamlamış hükümlüler ve beraberinde çocuğu bulunan kadın hükümlülerin herhangi bir zaman kısıtlaması

7. İşlediği bir suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suç işleyen ve hakkında mükerrirlere özgü infaz rejimi uygulanmasına karar verilen hükümlü.

olmaksızın dışarıdan cezaevine hediye kabul etmesi imkanı getirilmiştir.

- Toplam 5 yıl veya daha az süreli hapis cezasına mahkum olan ve maruz kaldığı ağır bir hastalık veya engellilik nedeniyle ceza infaz kurumu koşullarında hayatını yalnız idame ettiremeyeceği tespit edilenlerin cezasının konutunda çektirilmesine infaz hakimi tarafından karar verilebilecektir.
- Geceleyin infaz ve hafta sonu infazdan faydalanmak için gereken 6 ay ve daha az süreli hapis cezasına mahkum olmuş olma şartı kasten işlenen suçlar için toplam 1 yıl 6 ay, taksirle öldürme suçu hariç olmak üzere taksirle işlenen suçlar içinse toplam 3 yıl veya daha az süreli hapis cezasına yükseltilerek alternatif infaz usullerinin kapsamı genişletilmiştir.⁸

GEÇİCİ DÜZENLEMELER

Teklif (yukarıda bahsedilen) ceza infaz sisteminde kalıcı sonuç doğuracak düzenlemelerin yanı sıra Ceza İnfaz Kanunu'nun geçici 6. maddesinde değişiklik yapmış ve 30 Mart 2020'ye kadar işlenen bazı suçlar bakımından hükümlülerin denetimli serbestlik tedbirleri uygulanmak suretiyle tahliyelerini kolaylaştırmıştır. Yürürlükteki m. 105/A ve geçici 6. madde gereğince 1 Temmuz 2016'dan sonra işlenen suçlarda⁹ hükümlü denetimli serbestlik uygulanarak koşullu salıverilme tarihinden bir yıl önce tahliye edilebilirken bu süre yeni (30 Mart 2020'ye kadar işlenen suçlara münhasır olmak üzere) düzenlemeyle üç yıla çıkarılmıştır. Bu geçici madde kapsamına girmeyen istisnai suçlar ise şöyle sıralanmıştır:

8. Terör suçları ile örgüt kurmak, yönetmek veya örgüte üye olmak suçlarından ya da örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlardan mahkum olanlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlardan mahkum olanlar bakımından uygulanmayacaktır.

9. 1 Temmuz 2016'dan önce işlenen suçlarda 671 sayılı KHK (6757 s.k) ile getirilen mevcut geçici 6. madde sebebiyle denetimli serbestlikle tahliye için gerekli 1 yıllık süre 2 yıl, koşullu salıverilme oranı 2/3 yerine 1/2 olarak uygulanmaktadır. Teklifin yasalması halinde bu hükümlüler için de lehe olan hükmün uygulanması prensibi gereği denetimli serbestlik tedbirleriyle salıverilme süresi 2 yıl değil 3 yıl olmuştur.

- Kasten öldürme (TCK m. 81, 82, 83)
- Üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçları (TCK, m. 86/3-a,b ve m. 87)
- Mağdurun yüzünde kalıcı değişikliğe yol açmış neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçu (TCK, m. 87/2-d)
- İşkence suçu (TCK, m. 94 ve 95)
- Eziyet suçu (TCK, m. 96)
- Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (TCK, m. 102, 103, 104 ve 105)
- Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (TCK, m. 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138)
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (TCK, m. 188)
- TCK, m. 302-339 arasında düzenlenen devletin güvenliğine, anayasal düzene, milli savunmaya, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçu ile terör suçları

Dolayısıyla bu suçlar dışında kalan suçları 30 Mart 2020'den önce işlemiş iyi halli hükümlülerin mevcut düzenlemeye kıyasla iki yıl daha erken tahliye edilmelerine infaz hakimi tarafından karar verilebilecektir. Böylesi bir düzenlemeye neden gidildiği ise teklifin genel gerekçesinde ya da madde gerekçesinde açıkça gösterilmemiştir. Ancak cezaevlerindeki doluluk sorunu son birkaç yıldır kamuoyunda tartışılmaktadır. 235 bin kişi¹⁰ kapasiteye sahip olan ceza infaz kurumlarında 3 Nisan 2020 itibarıyla yaklaşık 300 bin tutuklu-hükümlü¹¹ bulunmaktadır. Tüm dünyayı etkisi altına alan ve Türkiye'de de hızla yayılan Koro-

10. "Ceza İnfaz Kurumları", Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, <http://www.cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-genel-bilgi#>, (Erişim tarihi: 6 Nisan 2020).

11. "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Komisyon Görüşmeleri", s. 13.

navirüs salgınının yüzde 27'lik bir kapasite fazlası olan cezaevleri için oluşturabileceği muhtemel tehditler bu geçici düzenlemede etkili olmuş olabilir.

Aynı maddeyle yapılan bir başka geçici düzenlemeyle 30 Mart 2020'ye kadar işlenen suçlar bakımından –kasten öldürme suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar ve devletin güvenliğine, anayasal düzene, milli savunmaya, devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçu ile terör suçları hariç olmak üzere– 0-6 yaş grubu çocuğu bulunan kadın hükümlüler ve yetmiş yaşını bitirmiş hükümlüler için denetimli serbestlik süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir.

Yine mezkur suçlar hariç olmak üzere 30 Mart 2020'ye kadar işlenen suçlar açısından maruz kaldığı ağır bir hastalık, engellilik veya kocama nedeniyle hayatını yalnız idame ettiremeyen altmış beş yaşını bitirmiş olan hükümlülerin koşullu salıverilmeleri için ceza infaz kurumlarında geçirmeleri gereken süreler –koşullu salıverilme tarihi dikkate alınmaksızın– denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilebilecektir.

KORONAVİRÜS TEDBİRLERİ

Yukarıda ifade edildiği gibi teklifin en azından bazı maddeleri açısından gerekçelerinden biri de Koronavirüs salgın hastalığının cezaevlerindeki yoğunluk bakımından taşıdığı potansiyel tehdittir. Adalet Bakanlığı geçtiğimiz haftalarda salgına karşı cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlüleri korumaya yönelik bir dizi tedbir almıştır. Yasa teklifi ise bilhassa kapasite fazlalığını gidererek cezaevlerini rahatlatmaya yönelik düzenlemeler getirmiştir. Bu bağlamda açık ceza infaz kurumlarında bulunanlar ile kapalı ceza infaz kurumunda bulunup da açık ceza infaz kurumlarına ayrılmaya hak kazanan ve denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına karar verilen hükümlülerin 31 Mayıs 2020'ye kadar izinli sayılacağı ve bu izin süresinin Sağlık Bakanlığının önerisi üzerine Adalet Bakanlığı tarafından her defasında iki ayı geçmemek üzere üç kez uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeyle ceza infaz kurumlarında bulunan toplam 75

bin kişinin¹² izinli sayılarak salıverilmesi beklenmektedir. Yasa teklifi bütün olarak değerlendirildiğinde ise basında yer alan bilgilere göre toplam 90 bin kişi¹³ tahliye edilecektir.

SONUÇ

7 Nisan 2020'de Meclis Genel Kurulunda görüşülmekte olan teklif özellikle koşullu salıverilme, iyi hal ve alternatif ceza infaz usullerine ilişkin hükümleriyle kalıcı bir ceza infaz reformu gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Yaşlı, hamile, çocuk, ağır hastaların infaz süreçlerinin yeniden yapılandırılması ve alternatif infaz yöntemlerinin geliştirilmesiyle 3. Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde yer alan infaza dair hedeflerin hayata geçirilmektedir. Koşullu salıverilme oranları ise birçok demokratik hukuk devletinde uygulandığı gibi genel kural olarak 1/2 ve istisnaen 2/3 ve 3/4 şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Yeni düzenleme –iyi hal koşulu etkin biçimde uygulandığı takdirde– suçlunun ıslahını temel alan modern ceza hukuku anlayışına uygun düşmektedir.

Teklif koşullu salıverilme sürelerini yeniden belirlerken isabetli bir şekilde bu kurumun en önemli unsuru olan iyi hal şartının standart hale gelmiş uygulamasını da değiştirmek istemiştir. İyi halin her mahkum yönünden bireyselleştirilmiş ve etkili bir değerlendirme sürecine tabi tutulması için düzenlemeler yapılmıştır. Şüphesiz bu noktada iyi hal denetim mekanizmasında görev alacak olan idare ve gözlem kurulları ile infaz hakimlerinin uygulaması belirleyici olacaktır.

Şayet bu denetim gereğince yerine getirilirse iki önemli kazanım sağlanacaktır: Öncelikle cezasının belli bir kısmı infaz edilmiş ve gerçek anlamda ıslah olmuş kişilerin kontrollü bir serbestlik altında erken tahliyesi sağlanarak topluma adapte olmaları kolaylaşır. İkinci fayda ise ıslah olmayan ve yeniden suç işleyen mahkumların tek tip iyi hal uygulamalarıyla salıverilmesi sonucu hukuka güven duygusundaki erozyonun önüne

12. "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Komisyon Görüşmeleri", s. 460.

13. "Ceza İnfaz İndiriminde Son Durum Ne?", *Hürriyet*, 6 Nisan 2020.

geçilir. Ancak Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde ifade edildiği üzere üç ana süreçten oluşan infazın ceza adaleti sisteminin bütününe değil sadece nihai aşamasını teşkil ettiğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla diğer iki safhayı oluşturan soruşturma ve davaların adil yargılanma hakkı temelinde yürütülmesi toplumun yargıya/hukuka güvenini belirlemede başat role sahiptir.

Aynı zamanda koşullu salıverilmedeki bu yeni döneme ceza infaz sistemimizde sıkça nükseden kapasite yetersizliğine uzun vadeli bir çözüm de getirilebilir. Zira on yıllardır Türkiye'deki cezaevlerinde kapasite problemi yaşandığı bilinmektedir. Ceza infaz kurumlarının fiziki altyapılarında yaşanan gelişmelerle belli bir iyileşme görülse de son birkaç yıldır cezaevlerindeki doluluk yeniden ülke gündemindeki yerini almıştır. Bu sorunun temelinde son on beş yılda ceza ve ceza infaz sürelerinin (bazı suçlar yönünden iki buçuk kata varacak şekilde) ciddi oranda artırılmasının yanında istinaf mahkemelerinin 2016'da faaliyete geçmesiy-

le ceza davalarında verilen hükümlerin eskiye kıyasla daha hızlı kesinleştirilerek infaza geçilmesi de yatmaktadır. Diğer taraftan özellikle 15 Temmuz darbe girişiminin ardından terörle mücadelenin ivme kazanması sonucunda tutuklu-hükümlü sayılarında on binlerle ifade edilen bir artış yaşandığını da hatırlamak gerekir.

Tüm bunların yanında bugün cezaevlerindeki doluluk konusuna daha acil şekilde eğilmemizi gerektirecek bir husus var ki o da Koronavirüs salgınıdır. Ülkemizi de etkisi altına alan bu bulaşıcı hastalığın kapasitesini yaklaşık üçte bir oranında aşmış bulunan cezaevleri için oluşturabileceği riskler göz ardı edilemez. Teklife bu perspektiften yaklaştığımızda cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar, kasten öldürme, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, işkence, eziyet, nitelikli kasten yaralama ve terör suçlarındaki toplumsal hassasiyet gözetilerek geçici hükümlerle soruna ivedi bir çözüm getirilmeye çalışıldığını söyleyebiliriz.